

ÉLET MŰVELTSÉG ÉS

EMBEREK A FOLYÓ PARTJÁN

Csendes hangulatkép a béke utolsó hetéből.

A Körös partján töltöm a nyári napokat. Nem valami eseménydús nyaralás ez. Nincs semmi látványosság, zajos társaság, nagyvilági zaj, csak megnyugtató, lelket zsongító csöndesség. Ide csak az jöjjön, aki pihenni akar és aki a természetet szereti. Békésen folydogál előttem a Körös, s néha, szép derűs időben ide kéklenek a váradi hegyek.

Zajos társaság nincs ugyan itt, de társaságom mégis csak van.

A közelben fehér gulya legelész, — mint régen mondták: „rideg gulya“, télen-nyáron szabadban tanyázik. Ki hinné, hogy ilyen is akad még erre felé.

Nézem a címeres szarvú, hatalmas testű állatokat. Borjas tehén a leg-többje. Az őseik, ki tudja, merre legelészgettek? . . . Talán az ázsiai pusztákon és talán ivadékról-ivadéokra száll náluk is az emlékezés és éppen oda gondolnak vissza, amikor fel-felnéznek s elmélázva tekintgetnek a messzeségbe.

Mihály bácsi, az öreg számadógulyás a gondviselőjük. Mélán szól a kolomp, egyet-egyet vakkant Bojtár, a fehér pulikölyök. Idetelepszenek mellém a partra és csendben figyelik: lesz-e szerencse, mert halászatok, ahogy erre mondják, „pókászok“.

Bizony sovány foglalkozás ez. Tízszor, húszszor, talán százszor is felhúrom a hálót, amíg végre beletéved egy-egy vékony keszeg, vagy dévér. Ebből bizony nehéz lenne megélni.

Közbe-közbe beszélgetünk az öreg számadóval. Nem sok baja van így látszatra a gulyával, pedig most egyedül van. Azaz dehogy van egyedül, vele van a kis puli, egy parányi, kócos jószág. Gazdája mellé telepszik, néha-néha feltekint rá és valami csodálatos meglegedés tükröződik okos szemében. Gazdája mellett heverészni, hát lehet-e számára ennél nagyobb boldogság?! A gazdája is olyan meleg tekintettel simogatja végig. Mert nem közönséges kutya ám a puli. Csodálatosan értelmes lény és a pásztorembernek megbecsülhetetlen segítőtársa. Ez a kis fehér pulikölyök még csak négyhónapos, de nincs benne semmi abból a játékos pajkoskodásból, amit kölyökkutyánál lát az ember. Mintha csak tudatában volna annak, hogy őrá súlyos kötelesség nehezedik, mindig készenlétben várja gazdája parancsát. A számadó szólítja, és már talpon is van. „Eredj a gátra! Menj elébe! Térítsd vissza! Fogjad! Hajtsd jobbra, balra!“ Ezt ő mind megérti és milyen hősiesen teljesíti, pedig még csak négyhónapos. Tanítani is alig kell, véreb-
ben van, — mondja az öreg számadó. Csodálattal nézem, mint megy rá ez

a parányi jószág a hatalmas állatokra, mint kapdos a lábuk után jobbról-balról, míg csak meg nem futamodnak; hogy téríti vissza az egész gulyát és kényszeríti engedelmességre a több mázsás barmokat ez a csöpp kutya, amely alig lehet pár kilós.

Az ember azt hinné, hogy milyen egyszerű dolog pásztornak lenni, de így beszélgetés közben, közlőről szemlélődve rájön arra, hogy mindenhez hozzáértés és rátermettség kell. Milyen játszi könnyedséggel látja el az öreg számadó ennek a gulyának minden gondját-baját. Etetés, itatás. A téli ellesek, amikor a borjakat külön helyen tartják s szoptatáskor a sok borjú keresi az anyját, a sok vad tehén a borját... Az öreg számadó minden állatot névről szólít ilyenkor, mert másképen el nem tudna boldogulni velük. Névről ismeri valamennyit. Pedig, ahogy így elnézi az ember, egyik olyan, mint a másik, alig különböznek jobban egymástól, mint egyik tojás a másiktól... Micsoda megfigyelőképessége kell, hogy legyen annak, aki meg tudja egyenként különböztetni őket egymástól.

Az öreg számadó nem tartja nagyra a tudományát, magától értetődőnek veszi. Végzi minden dolgát olyan nyugalommal, hogy az ember önkéntelenül is szénakozva gondol az ideges kapkodásra, amit „kultürembernél” olyan gyakran lát.

De ember és ember között milyen különbség van még ugyanabban a foglalkozási ágban is!

A túlsó parton is gulya tanyázik, fiatal legény a gulyása. Szánalmas látvány, amikor durva káromkodással hajítja botját egyik-másik elmaradt jószág után. A gulya mellett kisebb ménes, egy fiatal csikó hátán ifjú legény nyargalász. Kíméletlenül hajszolja a szegény állatot egész nap, pedig igazán semmi szükség rá: lovai békén legelésznek.

Ránézek az öreg számadóra; tudja, mire gondolok és lenézéssel legyint. Nem pásztorok ezek, akik bottal ütik a marhát és még kutyájuk sincs. De amilyen a gazda, olyan a cselédje. Ezeket a gazdasszonyuk saját kezével szokta megpofozni. Nem is marad meg náluk valamirevaló gulyás.

A kis puli most felemeli fejét, mintha csak értené a beszélgetést. Gazdájára néz és vakkant egyet. Valaki közeledik, erre akarja figyelmeztetni.

Gergely bácsi, az öreg halász, érkezett meg. Hetvenkilencéves, tíz kilométer távrolról mégis eljön ide hetenként egyszer-kétszer, csak úgy gyalogosan. Apró emberke és amint vígan kocog felénk, alig látszik hatvanévesnek, pedig idestova hatvan éve halászgat már a Körös partján. Kurta bot van a kezében, no nem is igen támaszkodik rá, inkább a háló rúdját fogja igazgatni vele, meg a háló kötelét akasztja rá néha.

Idetelepszik közénk. — Van-e szerencse? — s már az ujságomat veszi kezébe szokás szerint és olvasgatja szemüveg nélkül. Hümmög egyet-egyet. — Hogy ezekkel a japánokkal mi nem lesz már! — Meg hogy Hitler semmit sem enged ám Danzignál. És a mi légelhárító ágyúink! — És már politizálunk is. A mai problémák kerülnek szóba s meggyőződhetek arról, hogy nem is olyan elmaradottak ezek az öregek, amilyennek sokan gondolnák őket.

Atán a régi időkről beszélgetünk és váltogatjuk egymást az öreg halással, mert ilyenkor „közösbe” halásznak. Bezzeg régen nem ennyi hal volt itt és beszél az öreg 34 kilós harcsáról, 10 kilós potykáról s bizonyára az a vágódás húzza ide hétről-hétre, hogy hátha beleszaladna a hálóba még

egyszer egy olyan szép nagy hal. Mert akkor szép ám a háló, ha 5 kilós potyka táncol benne, — ez a halász-mondás.

Naponta így telik az idő. Néha-néha közénk vetődik házigazdám, a világháborús törzsörömester. Itt gazdálkodik családjával a folyó partján. Nem nagymódú emberek. Megvan a mindennapi kenyerük, de abból nem sok jutna másoknak is. De ehhez, úgylátszik, nem is mód kell, hanem szív. Ezen tűnődöm sokszor, amikor egy-egy vándort kenyérrel, gyümölcssel megvendégelnek és amikor engem is apró figyelmességekkel naponta elhalmoznak.

Ez itt az én társaságom. Csak pár napja ismerjük egymást s mégis, mintha évek óta ülnénk itt együtt a víz mellett. Elnézem ezeket az öregeket, amint találkozásunkkor tisztelettel billentik meg a kalapjukat, ahogy őszinte barátkozással nyújtják felém kérges tenyerüket kézfogásra. Egyszerű, tanulatlan emberek, nem „társaságbeliek“ és mégis úgy érzem, jó társaságban vagyok, magyar fajtám minden erényét megtalálom bennük.

Keveset szólnak, csendben, de okosan és kevés szóból is nagyon jól megértjük egymást. Valami szomorú borongással gondolok a társaságbeliekre, akik műveltek, okosak, egymáshozvalók és mégis milyen kevés őszinteség van az udvarias kalapemelésükben, a barátságos kézfogásukban.

A túlsó partról ismét áthallik a durva szitok, puffan a bot a szegény állat hátán. Az idő telik, haza kell mennem és megyek azzal az érzéssel, hogy azoknak is a túlsó parton, meg nekünk is sokat, nagyon sokat lehet tanulni ezektől a tanulatlan öregektől.

Okány, 1939 augusztus 23-án.

Némethy Sándor

NEMZETI ÖNTUDAT

Az egyén sohasem élhet önmagáért. Egyéni életünknek keretet és tartalmat a nemzeti közösség ad. Életünk értékmérője is ez: a magunk boldogulása mellett mennyit használunk nemzetünknek. Sőt, egyéni életünk bármely irányban való gazdagodása, kifejlődése a nemzeti érdekek háttérbe szorításával csak káros lehet. Mélygyökerű, egyéni boldogság el sem képzelhető a nemzet szolgálata nélkül. Kapzsiság, kegyetlen törtetés, szívós, de szívtelen akaraterő, rideg, de lelketlen értelem sok vizet hajthat az egyén malmára, de ebben megnyugvást, bensőséges örömet még az önzés is csak felszínesen élvezhet. A lélek mélyén mindig ott a tövis. Egyén és nemzet egy test, egy lélek; csak egy úton járhat, csak közös eszmevilágban élhet egészséges életet. Mindkét tényező boldogulására vezető tisztultabb, emelkedettebb eszmevilágot pedig a családnak kell megalapoznia. A gyermek szellemi és lelki egyénisége a családi életben gyökerezik. Felfogása, világnézete, az élet ezernyi jelenségeit értékelő szempontjai olyanok lesznek, amilyen szellemet szívott magába a családi körben. Ezen még az iskola, sőt a későbbi önálló élettapasztalat is csak nehezen változtathat. Éppen ezért is kell a családi életben a nemzeti öntudatnak élnie, hogy az iskola tudatos és tisztultabb maghíntése termő talajba kerülhessen; azért, hogy ne legyen ellentét a család és iskola alapfelfogása között; hogy ne homályosítsák, vagy éppen ne rombolják egymás építómunkáját.